

ÅRSRAPPORT FRA PROGRAMSENSOR

Navn:

Andreas Lund
Professor, Studiedekan ved UV, UiO

Programsensor ved

- **Fakultet:**
Det humanistiske fakultet (HF)
- **Studieprogram/fagområde:**
Integrert lektorutdanning med master i fremmedspråk
Integrert lektorutdanning med master i nordisk

Oppnevnt for perioden:

1. september 2010 – 31.august 2014

Rapporten gjelder perioden:

1. september 2010 – 1.november 2011
-

Innledning

Jeg ble oppnevnt som programsensor for de integrerte lektorutdanningsprogrammene (heretter LeP) ved Det humanistiske fakultet i brev av 15.11.2010. Dette er følgelig min første rapport i dette vervet. Jeg vil umiddelbart framheve den åpenheten og tjenestevilligheten jeg er møtt med fra UiB og HF's side, dette betyr svært mye for det videre arbeidet. Jeg vil også peke på noen rammefaktorer som påvirker innretningen på denne rapporten:

- Fra periodene før min oppnevning som programsensor eksisterer det en programsensorrapport datert 3. desember 2008. Det vil si at det ikke eksisterer noen oppsummeringer og analyser av utviklingen i de siste to årene. Mye har

skjedd, men der denne tidligere rapporten anses å ha relevans, vil det bli tatt med i den foreliggende rapporten. Jeg har også lest tre rapporter fra koordinerende sensor Sven Erik Hansén for perioden 2006 – 2010, samt tre rapporter fra programsensor for Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet for perioden 2006 – 2010. Dette har hjulpet meg til å se mulighetene og utfordringene ved HF i kontekst. Videre har rapporten fra Universitets- og høgskolerådet, *En helhetlig tilnærming til lærerutdanning* (2011), vist seg å være nyttig med tanke på fremtidige perspektiver.

- Det har vært større organisatoriske endringer i 2010 – 2011 med utfasing av Lærerutdanningsutvalg og innfasing av Studiestyre fra høsten 2011. Hvordan denne endringen virker, er for tidlig å avgjøre, men med Studiestyrets tverrfaglige profil, det ser ut til å forsterke også den faglige ledelsen av lærerutdanningen ved HF.
- Jeg har møtt representanter for ansatte og studenter ved to anledninger i den første perioden: Under Lærerutdanningskonferansen på Voss 15. februar og i forbindelse med UH-nett Vest-konferansen 6 – 7. juni. Det siste møtet ble kombinert med sensur av to mastergradskandidater. Det første møtet ble til en viss grad viet fellesoppgaver for de ulike programsensorene i samarbeid med Sven-Erik Hansén. Utover møtetene har jeg hatt telefonsamtaler med flere av de som er involvert i Lærerutdanningen på både HF og Psykologisk Fakultet. Det har i denne perioden vært noe begrenset mulighet til å gå inn på f. eks konkret undervisning, observasjon av praksiserfaringer, eksamensformer etc., men mer vært spørsmål om å få et overblikk og innsikt i mekanismer som virker eller kan forbedres. I neste omgang vil jeg søke å komme tettere på selve praksisene i de ulike programmene, både undervisning, oppgaveformer, praksis og vurdering. Betingelsene for hvordan læring og undervisning aktiveres og tar form er under sterk endring i et teknologirikt, internasjonalsert, og flerkulturelt samfunn, og lærerutdanningen – ikke minst innen humaniora – må forholde seg til slike utviklingstrekk. For øvrig har jeg fått tilsendt alle innkallinger til og referater fra møter i PUHF, samt en hel del andre svært relevante dokumenter. Saksdokumentene vitner om systematisk og konstruktivt arbeid, men avdekker også konfliktstoff (modeller, representasjon).
- Samtlige universiteter som tilbyr integrert lærerutdanning i Norge (og også i andre land) strever med å finne fram til optimal organisasjonsform. Eksempelvis har NTNU nylig flyttet det faglige og administrative ansvaret fra instituttnivå (PLU) til å bli underlagt prorektor for studier. Tilsvarende et programråd har de Forvaltningsorganet for lærerutdanningen (FUL) som er tungt sammensatt av prodekaner og med stor myndighet. Under dette organet ligger programråd for de enkelte fakultet som er med i den integrerte lærerutdanningen. Ved UiO pågår det et utvalgsarbeid for å gi anbefalinger om hvor det er mest hensiktsmessig å plassere og hvordan organisere den integrerte lærerutdanningen. Her har ansvaret fram til 2009 ligget hos prorektor, men siden ved UV-fakultetet. Det er sannsynlig at dette vil fortsette, men med en programrådsmodell som kan minne om den ved

NTNU. Dette nevnes for å peke på at alle universiteter er i ferd med å skaffe seg verdifulle erfaringer der noen opplagt er sterkt knyttet til lokale forhold, men der enkelte med hell kan deles og integreres av andre.

- I hele 2011 har jeg ledet et utvalg ved UV-fakultetet ved UiO som skal anbefale både finansielle og organisatoriske (inkludert plassering) av den integrerte lærerutdanningen. I tillegg har vært med på å utvikle en ny modell for den praktisk-pedagogiske utdanningen i 6. og 7. semester – den såkalte PUPILS-modellen. Jeg referer til dette arbeidet der det synes relevant.

I fortsettelsen vil jeg ta for meg enkelte prioriterte områder ut fra hva som har vært tematisert på samlinger og i møter med ledelse, ansatte og studenter. Jeg prøver å holde gjentakelser fra dokumenter og rene beskrivelser knappst mulig, og bruke mer plass på drøfting og forslag. De områdene som blir vektlagt i denne rapporten er 1) hvordan HFs nettsider fungerer i forhold til studenter, 2) organisasjonsmodell, 3) integrasjonsutvikling på HF, 4) praksis, og 5) spørsmål som ikke er kategorisert og som vil danne grunnlag for oppfølging i arbeidet framover.

Inngang til LeP-studiene ved HF via nettsider

Bakgrunnen for å starte med HFs nettsider (sist lastet 27.oktober 2011), er at vi fra undersøkelser ved UiO vet at nettsidene spiller en svært stor rolle for rekruttering¹. Spørsmålet er om studentene som vil orientere seg om LeP ved HF finner det de søker, og om den informasjonen som gis er oppdatert og relevant. Det kan derfor være nyttig å se på nettsidene fra et studentperspektiv. Jeg tar forbehold om at det kan se ut som om nettsidene er under utvikling, og derfor kan imøtekomme noe av det jeg peker på i fortsettelsen.

For det første er inngangssiden til Lærerutdanningen ved UiB innbydende, kortfattet og presis (<http://www.uib.no/utdanning/laerer>). Et definitivt pluss er henvisningen til Lærerutdanningen på Facebook (<http://www.facebook.com/uib.lu>). Her er en rekke nyhetsoppslag og relevante oppslag for dagsaktuell informasjon. Her ligger en stor mulighet for HF-fakultetet til å bidra regelmessig med LeP-relevant informasjon. Ved UiO utnyttes dette av UV-fakultetet som ”huser” LePs faglige ledelse². Men mens det er direkte og tydelige lenker til PPU, Opptak, Praksis og Forskning, er det ingen slik lenke til den integrerte lærerutdanningen. Man må gå via fanen ”Utdanning” for å lese om fire integrerte, 5-årige løp.

Starter man på HFs nettsider (<http://www.uib.no/hf>) er ikke Lærerutdanningen flagget på forsiden. Også her må man gå via fanen ”Utdanning” for så å gå videre via

---

¹ Jeg ser av søkertall til Samordna Opptak pr mai 2011 at det frå 2010 til 2011 er en økning i tallet på studenter som har MA i fremmespråk som førstevalg, men en nedgang i tallet på studenter som har MA i nordisk. Både en sammenligning med andre institusjoner som tilbyr tilsvarende løp og en undersøkelse av hva som er avgjørende faktorer for studentenes valg kunne være interessant.

² Ved UV er også Twitter brukt med adskillig suksess. Kontaktperson for sosiale medier ved UV er Jarle Traavik, j.v.traavik@uv.uio.no

studietilbudene og deretter til femårige integrerte masterprogram. Herfra kan man gå videre til ingreret lektorutdanning i hhv fremmedspråk og nordisk. For første gang dukker Lektor-tittelen opp. Den kan med fordel introduseres høyere oppe i hierarkiet. Det kan virke som om en student må kjenne UiB- og HF-strukturen for å kunne navigere effektivt og komme til målet. Det kan altså være nyttig å gjennomgå veien fra første gang Lærerutdanningen annonseres fra et studentperspektiv, og med både MA-graden og Lektor-tittelen høyt hevet fra første stund.

Det er svært bra at studieveier og oppbygning av studiene på både IF og LLE har identisk form og framstår som enhetlig. Både profesjonsstudiet og forskningstilknytningen kommer tidlig, mens hva selve integrasjonen består i ikke er like tydelig. Dette kommer fram under ”Studieplan -> Mål og innhold”, men det er mest om disiplinfagene og noe mindre om de pedagogiske og fagdidaktiske dimensjonene utover ganske generelle vendinger. Dette avsnittet kan antagelig gjøres noe mer ”salgbart” og studentvennlig gjennom å peke på det beste fra flere kunnskapsfelt som så integreres. For øvrig er det svært interessant å se tilbud om opphold utenfor Norges grenser i 6. semester. Dette er noe jeg gjerne vil komme tilbake til ved senere besøk.

I sum vil jeg si at nettsidene imøtekommer KDs intensjoner om at Lærerutdanningen skal være integrert, profesjonsrettet og forskningsbasert, selv om integrasjonen kan bli tydeligere artikulert. ”Frafallsrapporten” peker på at mange studenter ikke synes å være bevisst på at lærerutdanningen er et profesjonsstudium når de søker seg til utdanningen (s. 50). Det er viktig at nettsidene tar dette alvorlig når de presenterer studiet.

Organisasjonsmodell

Ved UiB er organisasjonsmodellen bygget opp som en matrisemodell, dvs. desentralisert og med betydelig ansvar lagt til fagfakultetene (kf. professor Hanséns rapporter datert 30.11.2008 og 22.06.2010). Selv om det finnes et tverrfakultært programstyre og det er gjort endringer i de ulike ledd som utgjør modellen, er den fremdeles mer en matrise enn en asymmetrisk modell der en enhet har en klar faglig ledelse av den integrerte lærerutdanningen (f.eks PLU ved NTNU, faglig ledelse av LeP ved UV-fakultetet på UiO). Ved HF-fakultetet har man indre strukturer, historikk og tradisjoner som påvirker vilkårene for den integrerte lærerutdanningen. Dermed blir det viktig å se på graden av koordinering, ansvarsfordeling og myndighetsområde, faren for fragmentering, og faren for at pedagogikk og fagdidaktikk ikke blir integrert mer enn i navnet på de ulike fagfakultetene. Dette er for øvrig utfordringer som har vist seg å gjelde uansett organisasjonsmodell.

Da jeg tiltrådte som programsensor, var den organisatoriske strukturen av LeP ved HF som følger: Det eksisterte både et Lærerutdanningsutvalg (LUHF) med visedekan for utdanning som leder, og et Programutvalg (PUHF) ledet av en fagdidaktiker fra IF eller LLE. Visedekan som leder av LUHF var også representant i det overordnede, tverrfakultære Programstyret ved UiB, for å sikre kommunikasjon og koordinering. Mens LUHF hadde et ansvar for programutvikling, kvalitetssikring og kontroll, hadde PUHF ansvaret for den daglige driften av programmene.

Høsten 2010 ble HF's visedekan oppnevnt av fakultetet som representant i UiB's Programstyre, og representanten er dermed ikke fra LUHF. Våren 2011 ble Lærerutdanningsutvalget ved HF nedlagt. Det er ut fra tilgjengelige dokumenter vanskelig å se klare grunner for nedleggelsen bortsett fra henvisninger til at "programstyret sitt mandat og fakulteta sitt ansvar vart endra" (Fakultetsstyresak 13/11, 2011). PUHF's vedtak viser til få møter i LUHF (PUHF, sak 11/5, 2011). Oppgavene til LUHF skulle fra nå av ivaretas av HF's Studiestyre. En særlig oppgave for Studiestyret synes å være koordinering av virksomhetene mellom instituttene på HF.

I et møte med viserektor 6.juni, 2011 uttrykte han at den nye modellen betyr at fakultetene vil ha større kontakt med Programstyret. Integrasjonen i LeP vil tjene på dette, men arbeidsdelingen mellom styrer, utvalg og fakulteter har noen smerteterskler å forsere. Imidlertid uttrykte man fra PUHF's side noe mer skepsis til omleggingen, selv om man så det som et konstruktivt forslag. Det ble uttrykt engstelse for at beslutningsveien og koordineringen kunne bli tyngre, og pekt på at PUHF nå trenger et nytt og tydelig mandat i forlengelsen av den situasjonen som nå foreligger med et tverrfaglig Studiestyre. Dette er et klart fakultetsansvar. Siden denne typen litt uklare beslutningsområder og –myndighet er så typisk for den integrerte lærerutdanningen i Norge, er det viktig å få mest mulig klarhet i slike situasjoner der det er flere aktører. I samtaler med flere ansatte både på HF og Psyk.Fak, kommer da også usikkerhet mht myndighetsområder, beslutnings- eller rådgivningsorgan etc til uttrykk.

Det kan ut fra situasjonen være grunn til å spørre i hvilken grad lærerutdanningen ved UiB har en klar og entydig faglig ledelse på fakultetsnivå, eller om det er snakk om koordinering. Dette bør drøftes, ikke minst i lys av at "Frafallsundersøkelsen" viser at så mye som 69% av HF-studentene oppgir dårlig organisering av studiet som frafallsforklaring (s. 51), den høyeste frafallsscore innen lærerutdanningen på HF. Det ligger med andre ord et betydelig potensial for både å øke rekruttering og hindre frafall gjennom en organisasjon som er tydelig både for studenter og de som arbeider innen den integrerte lærerutdanningen.

"Frafallsrapporten" og integrasjonsbestrebelsler

To innledende presiseringer: Jeg har hele veien satt benevnelsen på rapporten i anførselstegn siden rapporten viser at det er snakk om mobilitet mer enn frafall, og at termen altså må nyanseres. Dessuten må det påpekes at det arbeidet som her er gjort, er usedvanlig verdifullt for å kunne forbedre den integrerte lærerutdanningen – ikke bare ved UiB. Uten at vi har tilsvarende grundige undersøkelser fra UiO, ser vi at det er mange av de samme mekanismene som virker og at frafall/mobilitet ved LeP ikke ser ut til å skille seg vesentlig fra det man ser i undersøkelsen fra Bergen.

Frafall/mobilitet inntreffer særlig mellom 2. og 3. semester, altså før fagdidaktikken begynner. I lys av dette er det avholdt møter mellom faglærere på 1 – 3 semester og fagdidaktikere fra senere semestre. Det har også ført til større innslag av både individuell

og gruppevis veiledning. At dette er ressurskrevende, virker opplagt, men det kan virke som om dette er vel anvendte ressurser.

Det er videre tatt grep for å øke integrasjonen mellom faglige og fagdidaktiske komponenter ved ulike emner. I rapporten ble det pekt på at studenter på LeP følte seg som ”B-lag” i forhold til studenter som gikk på det rene fagstudiet, og at dette i noen tilfeller kunne tilskrives uttalelser fra lærere i disiplin-faget. Dette er en selvsagt en svært alvorlig situasjon som må konfronteres umiddelbart og understrekes av tabell 5.6 på s. 65 i ”Frafallsundersøkelsen”. Det synes også gjort og der PUHF-representanter er samstemte om at ”forholdet har bedret seg kraftig”, men at det fremdeles er et stykke igjen. Det kan bunne i at man ikke opererer så mye langs en A-lag/B-lag akse, men mer i forhold til hva man er kjent eller ukjent med. Her er det relevant å vise til rapporten fra programsensor i 2008 som peker på at ”fagdidaktikken har vore ein fornyande faktor i fleire språkfag dei siste 20 åra, men og allmennfaga, kulturfaga og andre har gjeve sentrale tilskot til språkfaga”. For øvrig er fagdidaktikerne opptatt av at LeP-studentene skal levere masteroppgaver på 60 studiepoeng for å unngå ”B-stempel”.

I samtale med både nåværende og tidlige leder av PUHF berømmer de kollegenes faglige grep for å rette på forhold som rapporten avdekker, og at det ikke er snakk om noen ”krisestemming” ved HF. ”Frafallsrapporten” viser også at det sosiale miljøet for LeP-studentene er bedre enn for studenter på UiB generelt, og dette forholdet må utnyttes. I tillegg må HF lære av MN-fakultetet som har gjennomgående høyere score på både organisering, positive holdninger blant forelesere, valgfrihet i studieprogrammet, kontaktperson ved fakultetet, og kullfølelse blant de faglige ansvarlige (”Frafallsundersøkelsen”, tabell 5.6, s. 65).

I samtale med studenter og lærere i fagdidaktikk kommer det fram fram at sammenhengen (og dermed samarbeidet?) mellom pedagogikk og disiplin-fag er for svak. Dette fører til at LeP-studentenes identitet fremdeles har lett for å bli knyttet til disiplin-faget (slik situasjonen også er ev UiO). Slik jeg ser det, vil et tiltak være å framheve og operasjonalisere forskningsforankringen i fagdidaktikken. Denne er historisk sett svakere enn for både pedagogikk og særlig disiplin-fag.

Samtale med studenter 15.02.2011:

Under Lærerutdanningskonferansen på Voss 14 – 15 februar 2011, hadde alle programsensorer samtaler med tre studenter på det integrerte lektorprogrammet. De representerte henholdsvis HF-LLE, 6.semester, MN-PPU, 2.semster, og MN, 6. semester.

Blant flere samtaleemner ble følgende temaer fulgt mer i dybden:

- *Integrasjon fag – fagdidaktikk – pedagogikk – praksis*: Studentene pekte på at disse områdene er for lite integrert, at fagpersoner må gis anledning til å snakke sammen og utnytte og utvikle det potensialet som finnes i tverrfagligheten. Her finnes overlapping, men lite syntetisering. Studentene foreslår debriefing etter praksis som en metode for å utvikle kunnskap som kan komme integrasjonen til

gode. Studenten fra HF pekte på at forsøkene på å gi LeP-studentene noe mer skolerelevant tilbud på de enkelte emner er gode intensjoner, men at emner der man reduserer fagdelen med 5 stp for å få inn 5 stp fagdidaktikk ikke alltid fungerer som integrasjon. Ulike eksamensformer oppleves ikke som heldig.

- *Praksisperiodene*: Studentene pekte på at de er usikre på hva de skal se etter under de tidlige fasene med skoleerfaring ("observasjonspraksis"). Her kunne pedagogikk og fagdidaktikk i sterkere grad vært knyttet til skoleerfaring, spesielt med tanke på å løse oppgaver senere. Nå oppleves oppgavene som for åpne. Studentene peker også på mangel på konkret tilbakemelding. Kurs i forskningsmetode etterlyses, og der igjen praksisdimensjonen blir fremtredende.
- *"Frafallsundersøkelsen"*: Denne ble ikke berørt i samme detalj, men studentene peker på at masteroppgaven for LeP-studentene må ha samme antall studiepoeng som for studenter i disiplin-faget for å hindre B-stempel. Ex.Phil og Ex.Fak. framheves som godt fungerende tilbud, det samme gjør pedagogikk på PPU der studentene også trekker fram gode gjesteforelesere som forbereder studentene på skolehverdagen. Dette er eksempler på tilbud som vil hindre frafall, iflg. studentene.

Praksis + Campus = Profesjonsutdanning

Ivaretas en forbindelse mellom opplæring på UiB og opplæring på skolene gjennom en tematisk tilnærming? Dette har vært en Akilleshæl i lærerutdanningen (ikke bare i Norge) og ført til at studentene opplever at teori har liten relevans for praksis.

"Frafallsundersøkelsen" peker da også på at "hele 45,2% i liten grad opplever å studere ved en profesjonsutdanning" (s. 41, uth. i original). PUHF burde gå gjennom de emnene som tilbys på fremmedspråk og nordisk for å identifisere enkelte emner som er sentrale i fagdidaktikken og knytte dette til hvordan studentene kan observere og erfare hvordan slike temaer utspiller seg i praksis. På samme måte bør situasjoner som studentene opplever i praksis kunne danne utgangspunkt for en teoretisk informert tilnærming både under og i etterkant av praksisperioder. Ved Stanford University er dette identifisert som en av suksessfaktorene bak deres høyt respekterte lærerutdanning. Ved UiO søkes dette prinsippet gjennomført i den såkalte PUPILS-modellen, der praksis i fire perioder (6. og 7. semester) knyttes til fire hovedemner innenfor både pedagogikk og fagdidaktikk: 1. Observasjon av læring og undervisning, 2. Klasseromsledelse (inkludert faglig ledelse), 3. Vurdering, 4. Design for inkluderende klasserom. Det innebærer også at veilederne i skolen i større grad er tenkt å skulle være lærerutdannere og dermed inngå i veiledningsprosessen i større grad³. Modellen piloteres høsten 2012.

Et tilbakevendende problem (ikke bare ved HF) har vært at studentene i praksisperioder opplever kollisjoner med kurs i disiplin-fagene. Dette har også skjedd både våren og, i noe mindre grad, høsten 2011. Problemet er kjent fra andre lærerutdanningsinstitusjoner, men har stort sett blitt løst. Her ligger et klart forbedringspotensial. HF bør gjennom Praksisutvalget bidra til at problemet løses, eller at skolene og studentene gjøres klar over

---

³ I "Frafallsrapporten" oppgis det at 52% av HF-studentene slutter pga for svak oppfølging og veiledning. Dette tiltaket kan ses som et svar på samme utfordring, men her er det også en del økonomiske konsekvenser.

problemet/risikoen hvis det ikke kan løses raskt. Det er for øvrig svært bra at Praksisutvalget nå virker å fungere godt, og har fått et klarere mandat. Siden HF ikke har direkte kontakt med skolene utover fagdidaktikernes praksisbesøk, er det viktig at Praksisutvalget preges av stabilitet og kontinuitet, det synes å være en svært krevende posisjon å forvalte kontakten mellom skolene og de fakultetene som er involvert i LeP på en entydig måte. Det er også svært bra at det i utvalgets sammensetning finnes representanter for både videregående skoler og ungdomsskoler samt tre fagdidaktikere. Det vil også bli viktig å følge opp den nye modellen for partnerskolene som ble diskutert i Praksisutvalget 3. mai 2011.

Avsluttende kommentarer

UiB og HF har et gjennom sammenslåingen av disiplin-faglige og fagdidaktiske miljøer stort tverrfaglig potensial, men det er fremdeles noe svakt utnyttet, dels pga strukturelle problemer. En del omorganisering gjør det vanskelig å få øye på entydig beslutnings- og informasjonsgang (studentene gir også uttrykk for at strukturen er vanskelig å forholde seg til). Jeg har i denne rapporten konsentrert meg mest om ”makrofaktorer”. Jeg har bl.a. anbefalt en sterkere betoning av integrasjons- og profesjonsaspektet på nettsidene, at beslutningsveier og myndighetsområder mellom PUHF og Studiestyret bli entydige (og gjerne visuelt framstilt), at fagdidaktikken betones sterkere gjennom å gjøre den enda mer forskningsforankret, og at arbeidet med å få en smidig skolepraksis fortsetter.

I neste omgang vil jeg se på bl.a. følgende områder:

- Konkret eksempel på samarbeid fagdidaktiker – pedagog
- Arbeidet med å integrere Kvalifikasjonsrammeverket i emneplanene
- Studentenes praksisperioder, innhold og verdi i forhold til undervisning på campus, studenters synspunkter på undervisning og studieforløp
- Oppgaver, aktiviteter, vurderingsformer
- Veiledning
- etc

Jeg har gjennom mange år høstet både gode og verdifulle erfaringer som sensor ved Lærerutdanningen i fremmedspråk ved UiB-HF (flere trinn), og vil ta disse med meg inn i det videre arbeidet. Jeg foreslår også at Studiestyret/PUHF og jeg som programsensor så fort som mulig blir enige ut fra forslagslisten ovenfor eller andre interesser som HF har blir enige om enkelte områder jeg skal følge spesielt i neste rapporteringsperiode, da vil rapportene bli både mer målrettet og konkrete.

Oslo, 1. november 2011

Andreas Lund

Professor, ILS, UiO